

Stefna Reykjavíkurborgar í málaflokki fatlaðs fólks 2026-2036

Inngangur

Á fundi velferðarráðs Reykjavíkurborgar 11. júní 2025 samþykkti ráðið að móta stefnu í málaflokki fatlaðs fólks til næstu 10 ára. Ný stefna mun taka við af stefnu borgarinnar um þjónustu við fatlað fólk á heimilum sínum 2014-2024. Stefnan tekur mið af velferðarstefnu borgarinnar, lögum, reglugerðum, alþjóðlegum skuldbindingum og regluverki borgarinnar. Stýrihópur tók til starfa í október 2025 og var markmið hópsins að móta stefnu í málaflokki fatlaðs fólks, ná fram framtíðarsýn og forgangsraða verkefnum. Í forgrunni væri velferðarstefna borgarinnar, lög og reglugerðir og samningur Sameinuðu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks.

Helstu verkefni hópsins voru að móta stefnu sem tryggir fötluðu fólki skilyrði til sjálfstæðs lífs og samfélagsþátttöku með því að leggja fram tillögur varðandi eftirfarandi áherslupætti: 1) Þjónustu; 2) Búsetu; 3) Sjálfstætt líf; 4) Aðgengi í sinni víðustu mynd; 5) Atvinnumál.

Hópnum var ætlað að móta og kostnaðarmeta aðgerðaráætlun og forgangsraða aðgerðum. Hópurinn lagði áherslu á að setja fram aðgerðir á grundvelli ofangreindra fimm áherslupátta. Kostnaðarmat var ekki unnið.

Stýrihópurinn skipuðu:

Sanna Magdalena Mörtudóttir, formaður stýrihópsins

Magnea Gná Jóhannsdóttir, fulltrúi minnihluta

Alma Ýr Ingólfssdóttir, formaður ÖBÍ réttindasamtaka

Unnur Helga Óttarsdóttir/Guðmundur Ármann Pétursson, formaður Landssamtakanna
Þroskahjálpar

Grímur Atlason, framkvæmdastjóri Geðhjálpar

Rúnar Björn Herrera Þorkelsson, formaður NPA miðstöðvarinnar

Aðalbjörg Traustadóttir, skrifstofustjóri skrifstofu málefna fatlaðs fólks

Anna Kristinsdóttir, mannréttindastjóri, mannréttindaskrifstofu Reykjavíkurborgar

Arne Friðrik Karlsson, verkefnastjóri skrifstofu málefna fatlaðs fólks

Starfsmaður stýrihópsins var Lára S. Baldursdóttir deildarstjóri skrifstofu málefna fatlaðs fólks

Framtíðarsýn, meginmarkmið og innleiðing

Framtíðarsýn Reykjavíkurborgar varðandi málaflokki fatlaðs fólks var samþykkt í velferðarráði 25. nóvember 2010 og í borgarstjórn 18. janúar 2011. Skrifstofa Reykjavíkurborgar í málaflokki fatlaðs fólks hefur unnið að þessari framtíðarsýn undanfarin 15 ár og er stefnan sem hér er fram sett byggð á henni.

Framtíðarsýnin er:

- Margbreytilegum þörfum borgarbúa verði mætt með sveigjanlegri og einstaklingsmiðaðri þjónustu sem veitt er af ábyrgð, virðingu og fagmennsku.

- Aðgengi að þjónustu verði tryggt í nærumhverfi borgarbúa.
- Jafnræði í þjónustu verði tryggt.
- Víðtækt samráð verði haft við notendur, hagsmunasamtök, starfsfólk og háskólasamfélagið um þróun þjónustunnar.
- Borgarbúar sem þurfa aðstoð í daglegu lífi hafi val um hvernig aðstoðinni við þá er háttað. Unnið verði að þróun notendastýrðrar persónulegrar aðstoðar.

Stýrihópurinn leggur til að framtíðarsýnin verði endurskoðuð út frá nýrri stefnumótun.

Markmið Reykjavíkurborgar er að tryggja að þjónusta og aðstæður fatlaðs fólks séu þannig úr garði gerðar að hver og einn geti lifað sjálfstæðu og innihaldsríku lífi á eigin forsendum og geti tekið virkan þátt í samfélaginu. Reykjavíkurborg leggur áherslu á að mannréttindi allra hópa séu tryggð og að fatlað fólk hafi jafnt aðgengi á við aðra borgarbúa að borginni og þjónustu hennar. Með þessari stefnu er stuðlað að samfélagi þar sem fjölbreytileiki, þátttaka og sjálfstæði fatlaðs fólks eru leiðarljós í allri borgarþjónustu.

Skrifstofa um málefni fatlaðs fólks á velferðarsviði Reykjavíkurborgar vinnur á grundvelli laga nr. 38/2018 um fatlað fólk með langvarandi stuðningsþarfir og laga nr. 40/1991 um félagsþjónustu sveitarfélaga.

Til að ná markmiðum um stuðning, þjónustu, umhverfi og aðstæður fatlaðs fólks þá leggur Reykjavíkurborg áherslu á eftirfarandi þætti í stefnunni:

- **Þjónusta**, hér eftir nefnt **stuðningur**: Stuðningur við fatlað fólk miðist við fjölbreyttar þarfir notenda sem byggist á valdeflingu, þátttöku og einstaklingsmiðaðri nálgun.
- **Búseta**, hér eftir nefnt **búseta og húsnæði**. Öll búsetuform styðji við sjálfstæði, valfrelsi og þátttöku í samfélaginu.
- **Sjálfstætt líf**: Sjálfstætt líf er grunnstef samnings Sameinu þjóðanna um réttindi fatlaðs fólks. Það felur í sér inngilt líf, með áherslu á rétt alls fatlaðs fólks til að lifa í samfélaginu með sömu valkosti til jafns við aðra, að sjálfstæði og sjálfræði sé virt ásamt frelsi til þess að taka eigin ákvarðanir.
- **Aðgengi í sinni víðustu mynd**: Til að tryggja að fatlað fólk njóti mannréttinda og grundvallarfrelsis til jafns við aðra þarf að vera til staðar aðgengi að samfélaginu, þjónustu, borgarrými, upplýsingum, námi og vinnu.
- **Atvinnumál**: Vinna og virkni verði fjölbreytt, sveigjanleg og taki mið af ólíkum hæfileikum, áhugasviðum og lífsstíl einstaklinga.

Stefnuinngangur verður fylgt eftir með því að aðgerðarbinda stefnuna. Skrifstofa málefna fatlaðs fólks mun fylgja eftir aðgerðum stefnunnar og leggja áherslu á aðferðafræði sem felur í sér að stjórnendur og starfsfólk hafi skýrar hugmyndir um markmiðasetningu, eftirlit með framvindu stefnunnar, tengingu við fjárhagsáætlun og samþættingu á verkefnum.

Áherslupættir stefnu

Stuðningur

Stuðningur fyrir fatlað fólk byggir á því að borgin mæti fjölbreyttum þörfum einstaklinga þar sem stutt er við sjálfstætt líf og við virka samfélagsþátttöku. Lögð er áhersla á fagmennsku í veitingu stuðnings og þjónustu með áherslu á samræmd vinnubrögð, símenntun starfsmanna og skýr gæðaviðmið. Velferðartækni verði nýtt markvisst þar sem við á, til að auka sjálfstæði, öryggi og lífsgæði. Þróaðar verði fjölbreyttar leiðir til að rjúfa félagslega einangrun og efla tengsl, þátttöku og samfélagslega virkni. Í allri þjónustu er valdefling einstaklinga leiðarljós þar sem sjónarmið, reynsla, vilji og val móta stuðninginn.

Aðgerðir:

- Skrifstofa málefna fatlaðs fólks, í samvinnu við skrifstofu ráðgjafarþjónustu, stofni nýja þjónustu fyrir ungt fólk með fjölþættan vanda. Um er að ræða búsetuúrræði með viðeigandi stuðningi. Skilgreina þarf vel markhópin og stuðningsþarfir hans.
- Áhersla verði á þjálfun og fræðslu starfsfólks þar sem boðið er upp á fjölbreytt námskeið sem nýtast í vinnu með fötlðu fólki. Sérstaklega verði hugað að því að bjóða upp á rafræn námskeið sem hentar vel vaktavinnufólki. Sérhæfing verði eflað með þjálfun og fræðslu svo starfsmenn geti mætt fjölbreyttum stuðningsþörfum. Lögð verði áhersla á nýliðanámskeið. Leitað verði til sérfræðinga hagsmunasamtaka um gerð fræðslu. Hugað verði að því að nýta vel jafningjafræðslu.
- Greining verði unnin á því hvernig lausnir velferðartækni geti komið sem viðbót í þjónustu við fatlað fólk. Þróunarverkefni verði unnin sem nýtast við að móta þjónustu sem byggir á velferðartækni.
- Reykjavíkurborg beiti sér fyrir því að gefin verði út aðstoðarmannakort á vegum opinberra stofnanna og einkaaðila sem veita aðstoðarmönnum frían aðgang að viðburðum, svo sem á söfn, í sund, í strætó o.s.frv.
- Tilraunverkefni verði unnið í anda valdeflingar með áherslu á að fatlað fólk verði vel upplýst um réttindi og skyldur fatlaðs fólks. Verkefnið verði síðan nýtt við þróun og framkvæmd fræðslu fyrir fatlað fólk.

Búseta og húsnæði

Íbúðarhúsnæði fyrir fatlað fólk byggir á hugmyndafræðinni um sjálfstætt líf. Öll búsetuform styðji við sjálfsákvörðunarrétt, valfrelsi og virka þátttöku í samfélaginu. Reykjavíkurborg ber ábyrgð á að tryggja nægjanlegt og fjölbreytt framboð leiguhúsnæðis fyrir fatlað fólk. Búsetuform endurspegli ólíkar þarfir og lífsskeið með tilliti til algildrar hönnunar og óska einstaklinga og geri fólki kleift að velja búsetu á eigin forsendum. Ábyrgð og verkaskipting ríkis og sveitarfélaga þarf að vera skýr varðandi lánaþyrngreiðslu vegna kaupa á húsnæði.

Með markvissri uppbyggingu, samræmdri skipulagningu og notendanálgun í ákvörðunartöku er stuðlað að því að búseta fatlaðs fólks sé raunverulegur grundvöllur sjálfstæðs lífs, en ekki aðeins húsnæðislausn.

Aðgerðir:

- Reykjavíkurborg hafi í lok stefnutímabilsins nægjanlegt framboð af leiguhúsnæði fyrir fatlað fólk þar sem fjölbreyttir húsnæðiskostir eru í boði.
- Reykjavíkurborg stuðli að samtali við ríki, önnur sveitarfélög og hagsmunasamtök þar sem fjallað er um hvaða leiðir má fara til að auðvelda fötluðu fólki að leigja eða eignast húsnæði.
- Reykjavíkurborg uppfæri uppbyggingaráætlun um húsnæði fyrir fatlað fólk og tryggt verði að uppbyggingaráætlunin sé fjármögnuð.
- Öflug stoð- og stuðningsþjónusta sé til staðar sem styður við sjálfstætt heimilishald. Þjónustuleiðir stoð- og stuðningsþjónustu séu óháðar búsetuformi eins og kostur er og mæti fjölbreyttum þörfum fatlaðs fólks fyrir stuðning og þjónustu.
- Þróuð verði enn frekar svokölluð færanleg teymi sem falla undir stoð- og stuðningsþjónustu, með áherslu á sérhæfingu starfsmanna til að mæta fjölbreyttum þörfum fatlaðs fólks þar sem stuðningur er sveigjanlegur og viðeigandi.

Sjálfstætt líf

Sjálfstætt líf er dagleg birtingarmynd þess að mannréttindi fatlaðs fólks séu virt og höfð í heiðri. Það byggir á þeirri grundvallarafstöðu að fatlað fólk sé sérfræðingar um eigið líf og eigin þarfir og hafi forystu um þær lausnir og þann stuðning sem það kýs. Hugmyndafræði sjálfstæðs lífs grundvallast á jafnræði, sjálfsákvörðunarrétti og fullri þátttöku fatlaðs fólks í samfélaginu. Taka þarf tillit til fjölbreytts hóps fatlaðra og veita til þeirra einstaklinga sem á þurfa að halda viðeigandi stuðning við ákvarðanatöku og framkvæmd. Umönnunar- og góðgerðarsjónarmiðum er hafnað en áhersla lögð á að fatlað fólk hafi raunverulegt vald yfir eigin lífi, þjónustu og stuðningi. Kjarninn felst í því að þjónusta og stuðningur aðlagist einstaklingnum, en ekki einstaklingurinn að kerfum og stofnunum. Sjálfstætt líf er samþætt í alla þætti þessarar stefnumótunar og er leiðarljós við mótun þjónustu, úrræða og ákvarðana.

Aðgerðir:

- Stuðningur við fatlað fólk sé veittur á þann hátt að hann sé aðgengilegur, sveigjanlegur og í sem mestri nálægð við einstaklinginn. Ráðgjöf er órjúfanlegur hluti af þessum stuðningi og er mikilvægt að tryggja að fatlað fólk hafi greiðan aðgang að ráðgjafa.
- Fötluðu fólki verði boðið upp á fræðslu um hugmyndafræði sjálfstæðs lífs, með áherslu á réttindi, sjálfsákvörðun og þátttöku.
- Aðstandendum fatlaðs fólks verði boðin fræðsla um hugmyndafræði sjálfstæðs lífs þar sem fjallað er um mikilvægi á samræmi í stuðningi og virðingu fyrir sjálfsákvörðunarrétti einstaklingsins.

Aðgengi í sinni víðustu mynd

Markmið Reykjavíkurborgar er að tryggja alhliða aðgengi fyrir fatlað fólk, þannig að hugtök eins og „einangrunar-tímabilið“ sem einkennir vetrartímann og „aðgengiskvíði“ verði að sögulegu fyrirbæri. Þannig felur markmiðið í sér algilda hönnun sem gerir ráð fyrir öllum, með áherslu á að bæta umhverfið fyrir allt fólk. Borgin vinnur markvisst að því að aðstæður, þjónusta og upplýsingaveitur séu aðgengilegar og stuðli að jafnræði, virkri félagslegri þátttöku og sjálfstæðu lífi.

Rafrænt aðgengi að upplýsingum er mikilvægur lykilþáttur. Allt stafrænt efni, vefir, snjallforrit og þjónustugáttir verði hannað þannig að fatlað fólk hafi jafnan aðgang án hindrana. Aðgengi verði tryggt á öllum stigum þjónustu, í samskiptum við borgina og í almenningssrýmum, svo að fatlað fólk geti tekið þátt á eigin forsendum og án takmarkana.

Aðgengisstefna Reykjavíkurborgar 2022-2030 liggur til grundvallar stefnu um aðgengi fyrir fatlað fólk.

Aðgerðir:

- Aðgengi í stjórnsýsluhúsum borgarinnar og á viðburði á vegum borgarinnar sem og viðburði sem eru styrktir af borginni verði til fyrirmyndar fyrir fatlað fólk. Huga þarf m.a. að því að setja upp rampa þar sem þeir eru ekki til staðar og tryggja snjómokstur þegar þörf krefur.
- Algild hönnun verði viðhöfð í samvinnu við aðgengisfulltrúa við deiliskipulag, nýbyggingar og endurbætur á vegum borgarinnar.
- Akstursþjónusta fyrir fatlað fólk sé áreiðanleg og sveigjanleg. Áhersla verði á að starfsmenn fái viðeigandi þjálfun og öryggisbúnaður í akstursþjónustubílum í lagi.
- Upplýsingar um þjónustu Reykjavíkurborgar verði aðgengilegar, efnið verði jafnt upplesið sem auðlesið á vefsíðu borgarinnar. Auðlesið mál verði bæði á íslensku, pólsku og ensku undir öllum undirflípum síðunnar.
- Þróaðar verði lausnir á rafrænu aðgengi. Reykjavíkurborg beiti sér í samvinnu við hagsmunasamtök fyrir því að allt fatlað fólk hafi aðgengi að heilbrigðisgáttum og fjármálaþjónustu bankastofnana. Borgin taki höndum saman við hagsmunasamtök um að þrýsta á viðkomandi ráðuneyti um að þróa lausnir sem nýtast þeim sem ekki hafa bein umráð yfir rafrænu auðkenni.

Atvinnumál

Reykjavíkurborg leggur áherslu á að fatlað fólk hafi raunveruleg tækifæri til vinnu og virkrar þátttöku í samfélaginu, þar sem fjölbreytni og sveigjanleiki eru grundvallarþættir. Þjónusta, úrræði og stuðningur skulu taka mið af ólíkum þörfum, hæfni og áhugasviði einstaklinga, svo hver og einn geti þróað hæfileika sína og lagt sitt af mörkum á eigin forsendum.

Þátttaka fatlaðs fólks í vinnu og virkni er raunhæf ef til staðar er sveigjanleg vinna, hlutastörf, aðlögun að vinnuaðstæðum og stuðningur. Tækifæri til vinnu og virkni verði ekki bundin við eina leið eða stað, þannig næst fram markmiðið um að auka sjálfstæði, valdeflingu og samfélagslega virkni fatlaðs fólks.

Aðgerðir:

- Uppbyggingaráætlun í vinnu og virkni verði unnin fyrir fatlað fólk með áherslu á að skilgreina hvernig borgin muni bjóða upp á ný og fjölbreytt tækifæri í vinnu og virkni. Fjármögnun uppbyggingaráætlunar verði tryggð.
- Virknimiðstöð fyrir fatlað fólk verði eflað enn frekar með áherslu á að húsakostur bjóði upp á fjölbreytta virkni. Auk þess hafi virknimiðstöðin umsjón með þróun fjölbreyttra möguleika á störfum víðsvegar í samfélaginu.
- Stofnanir borgarinnar verði hvattar til að bjóða fötluðu fólki upp á störf á starfsstöðum borgarinnar. Stjórnendur og umsjónarmenn með störfum fyrir fatlað fólk hafi aðgengi að ráðgjöf og stuðningi.
- Störfum fyrir fatlað fólk innan borgarinnar í gegnum vinnusamninga Vinnumálastofnunar verði fjölgað umtalsvert á tímabilinu 2026-2036.
- Vinnusamningar Vinnumálastofnunar verði kynntir fyrir stjórnendum borgarinnar.
- Þarfir varðandi virkni fólks með geðfötlun sem er með þjónustu á vegum borgarinnar verði greindar. Í kjölfar greiningarvinnu verði gerð áætlun um aukið framboð á virkni fyrir fólk með geðfötlun. Skoðaðir verði kostir þess að opna virknimiðstöð fyrir fólk með geðfötlun.
- Reykjavíkurborg leggi sig fram við að eiga gott samstarf við þá sem best þekkja til, með það að markmiði að efla framboð á fjölbreyttum vinnu- og virkniúrræðum fyrir fatlað fólk. Samstarfið verði við eftirtalda aðila:
 - Fatlað fólk
 - Hagsmunasamtök fatlaðs fólks
 - Vinnumálastofnun
 - Önnur sveitarfélög
 - Samtök atvinnulífsins
 - Félagasamtök
 - Sjálfseignastofnanir
- Reykjavíkurborg stuðli að samvinnu borgar, ríkis og annarra sveitarfélaga til að vinna gegn fordómum með vitundarvakningu um fatlað fólk. Áhersla verði á að efla vitund um getu og framlag fatlaðs fólks á vinnumarkaði.
- Aukin fjölbreytni verði á styrkjum borgarinnar sem varða fatlað fólk. Eftirtaldir nýir styrkir verði í boði:
 - Styrkir sem hvetja til atvinnusköpunar fyrir fatlað fólk.
 - Styrkir sem stuðla að vitundarvakningu og fordómaleysi gagnvart fötluðu fólki.
 - Styrkir sem styðja við inngildingu fatlaðra.
- Settar verði kröfur á íþróttafélög í gegnum styrkveitingar um að félögin stuðli að íþróttabátttöku fatlaðra í sínu starfi. Kröfulýsing verði sett fram af velferðarsviði í samvinnu við menningar- og íþróttasvið.

Lokaorð

Stefna þessi byggir m.a. á framtíðarsýn Reykjavíkurborgar sem sett var fram fyrir 15 árum um málaflokk fatlaðs fólks. Málaflokkurinn hefur síðan þá þróast mjög í samræmi við breytt lagaumhverfi, breytta nálgun, breytta hugmyndafræði og annað þjónustustig en verið hefur. Stefnuna má endurskoða ásamt framtíðarsýn ef þörf krefur. Samhliða stefnunni verður gefin út aðgerðaráætlun sem felur í sér hvernig aðgerðir verða framkvæmdar ásamt tímaramma og ábyrgðaraðilum.

Fylgiskjöl

1. Erindisbréf
2. Stefna Reykjavíkurborgar um þjónustu við fatlað fólk á heimilum sínum 2014-2024.
3. Framtíðarsýn, þjónusta við fatlað fólk í Reykjavík.